

Vix enim ex quo venit, absistebat ejus obsequio : A sed locato ante lectum sediculo, semper assidebat coram eo. Quadam vero die cum paululum egressus cameram fuisset, et febricitans solus ille intro remansisset, Dei præsentia visitatus clamare cœpit, cum præsul redisset : « Curre velociter, episcopo, præcipio tibi, et osculare pedes Domini mei Jesu-Christi, quoniam ecce adest mihi. » Ad hæc ille valde contremuit; et ignorans quo iret, hærens stetit : sanctus quoque se sub silentio recepit.

56. *Ad suos verba facit.* — Bis quarto autem Natalis, id est Circumcisionis die, alacrius cœpit precibus Deo insistere, ut celebratis diebus tandem liceret eum hinc abire. Nec fuerunt preces sine voto. Poracto quippe mediæ noctis spatio, præscius futurorum, convocatos fratres adorsus est hoc modo : B « O filii, fructus meæ senectutis in Domino, explevi numerum, scitote quoniam hodie hinc ibo. Datum est mihi ingredi vias carnis universæ, et ante conspectum Redemptoris mei apparere. Finitus est cursus certaminis mei : nescio quid accepturus sum præmii : sed succurrite mihi, quæso, ut ego de vobis, et vos de me possitis gaudere in Domino. »

(41) Hæc verba a Paschasio prolata usurpat Gerardus hoc loco. Ex quo intelligas magno delectu in

57. *Seniores de se contulit. Viatico percepto mortur.* — His dictis dedit licentiam ut exirent, relictis nonnullis quos urgebat ut ocius matutinos prævenirent. Quibus finitis Viaticum accepit; et accepto, in laude Christi lingua ejus obmutuit. Sed non defuerunt sibi linguæ filiorum, scilicet quas erudierat in Dei laude. Quorum psalmis, orationibus et lacrymis ab hora prima commendatus Domino, circa horam nonam emisso spiritu perculit suos tristi deliquio.

58. Subsequitur vox animam Christo commendantium, et singultus voces interrumpentium. Quis enim non fletet, etiamsi de lapide natus esset? Plurimæ res intercedunt, quæ lacrymas elicere possunt. Stant filii orphani, et Corbeia, mater eorum vidua, quorum dolor et luctus penetrat etiam cæli palatia. Stant oves sine pastore : crescit dolor mutus sine voce. Ipse enim erat, bone Jesu, quem in toto ex omnibus solum abbatem reperi (41) : ipse ab universis, quem alterius plusquam sua quærentem inveni. Qui sicut mater amat unicum filium, ita quosque tenerrime diligebat, atque ut solidiora caperent invitabat.

his dijudicandis opus esse, ne interpolatorem pro auctore primario temere usurpes.

LIBER PRIMUS MIRACULORUM

Ab ipso S. Geraldo abbate scriptus

PRÆFATIO AUCTORIS.

1. *Corbeia laudes. Ecclesie tres.* — Corbeia locus quantæ fuerit apud priores nobilitatis, quicumque taceat, lapides clamant non solum ad aures sed etiam ad oculos posteritatis. Tres enim in ea principales habentur ecclesie (42), in quibus corda fidelium sanctæ Trinitatis confessio bene possit unire. Prima Petrum præfert piscatorem, secunda piscatis Evangelistam Johannem, tertia evangelizatis Stephanum protomartyrem. Pulcher ordo ordinatus utique a Deo. Non enim dixerim conditricem horum Baltildem reginam, sed ejus, ut omnium honorum, inspiratricem Spiritus sancti gratiam.

2. *Corbeia situs et amœnitas.* — Proinde situs est salubris et valde decens, totius utilitatis amœnitate florens, usibus monachorum, utpote ad hoc quæsitus D et inventus, omnino conveniens. Ex uno latere Somma fluvius præterfluit, ex altero concurras Corbeia fluviolet vocabulum loco tribuit : sed illico cadens in Sommam, ubi dat, ibi perdit. Sicque pratis, aquis et campis longe lateque patentibus, similis et dissimilis habetur Saxonum Corbeia, illius cujus cum ista rector et fundator exstitit sanctus Adalardus.

3. Cujus expeditis superius gestis et moribus vitæ,

(42) Perstant hactenus tres illæ ecclesie, quarum prima monachorum est; secunda parœcialis, et Ca-

C sequitur nobilis materies ejusdem mortis pretiosæ. Siquidem sepultus, apud ecclesiam Petri principatu principalem, medio jacuit loco, ante gradum cancelli inferiorem. Signo est epitaphii lingua, sed non sepulturæ sit similitudo alia. Ibi diu redit cinis in cinerem, carnis exspectans cum electis resurrectionem : donec illa generatio generationem pene integram generaret, et omnes lateret præter litteratos, ubi tam felix thesaurus requiesceret. Latuit diutius sepultura, ut reliquum terræ calcatur ab omnibus : nemo transeuntium, nemo orantium est adversus. Tandem discretor meritum volens notificando magnificare sepulturam, per sepulti meritum tale fecit ærvum suum glorificandi initium.

CAP. I. *Mira sepulturæ ejus manifestatio, per eum qui pedibus hæsit pavimento.*

4. Suffragia sanctorum, quibus tantæ ecclesie florent, quidam oraturus venit : et quia sic ordo exigebat, in primis principem Apostolorum requisivit. Quæsitivit Petrum, et invenit sanctum Adalardum : invenit latentem, sed latendo regnantem. Inscius enim se prosternens super tumulum confessoris, aures supernorum sibi conciliabat, quibus poterat precibus et votis. Oravit, et est auditus; surrexit; nescio si exauditus. Cumque signato vultu nonicorum, quos Charitabiles vocant; tertia itidem parœcialis, omnes circa monasterii muros.

discedere voluisset, pedibus hæsit pavimento, ac si clavis confixus fuisset. Stupuit miser, stupendo cœpit clamare miserabiliter; et quia pedes non poterat, vultum circumferre lacrymabiliter. Novitas rei plures cogit ad tumulum; monachos in primis stupentes, mirantes; sed gaudentes novitate signorum; hominem videlicet non se posse movere, et tamen stare sanum. Interrogabat illos si quis ibi requiesceret, et interrogatur ab illis si qua criminis conscientia torqueretur. « Soio, ait, domini, quia peccator sum homo; sed succurrite mihi, quæso, hinc precibus, hinc consilio. » Fit utrumque actutum, oratur ab his: ille rem doctus vovet votum sancto, scilicet Adalardo, fabricandi tumulum. Sicque a semetipso ligatus, a quo tenebatur, sine mora est solutus. Oritur utrisque lætitia, illi discedendi licentia, monachis patroni sui magnificentia. Nec defuit sancto ligandi solventique præmium. Rediens enim ille decentem fabricavit tumulum, statuens insuper omnibus diebus vitæ suæ solvendi census diem anniversarium.

CAP. II. De muliere contracta, et per sancti meritum a Deo curata.

5. Hæc igitur ligatio multorum posthac fuit solutio. Ex hac enim famosa occasione locus multa cœpit frequentari veneratione. Conveniunt sanæ et debiles; illi animæ, isti salutem corporis quæritantes. Inter quos contracta quædam semper adjacentis sepulcræ, vim viro Dei quodammodo videbatur facere. Non nox, excepto primo conticinio, eam excludebat; non dies, nisi quando corpus alimentis recreabat. Vocabatur autem Ulfardis: et ideo semper ita præsto, quia incolæ erat Corbeiensis: adeo contracta, ut magis incederet portantium pedibus, quam suis. Quod si deessent portitores, non bipedem gradientem, sed quadrupedem scabellulis repentem putares. Deerat cætera spes salutem recuperandi, excepta post Deum miseratione sancti Adalardi. Quadam igitur nocte, sicut solebat veniens ad tumulum, terram capite, sed precibus petebat cælum. Sedebat post orationem, quia stare non poterat: candelam tenendo, lacrymis et miseria sui psallentium visus monachorum in se convertebat. Multiplicabat orationem, quia non alius, sed suam quærebat salutem. Tandem adfuit divina misratio, quia interfuit amissi sui intercessio. Auditus nervorum crepitus, nervis ad nervos, juncturis ad juncturas resistentibus. Sentiens mulier salutem per sancti Adalardi intercessionem, vocavit ad se bajulam suam retro eam residentem. Adit illa vocantem, et dicto citius invenit sanam et erectam stantem. Mirantur qui aderant, eadem petentes, jamjamque salutis suæ redduntur certiores. Monachis quoque tanta accessit exultatio, ut pro laude servi, Domini tantum fieri videretur eis interruptio. Sed intererat matutinis abbas Ingelram-

nus (43), qui eo tempore cæteris philosophabatur altius, quemque hujus signi testem non sors miscra: sed cujus gregis pastor erat sanctus Richarius. Ante quem accedens Corbeixæ abbas Heribertus, inuuit manu: silentium quippe sibi indixerat sanctus Benedictus, si interruptis matutinis hymnum cantaret, *Te Deum laudamus*. Abnuvit ille, matutinos inuuit finiri debere: sicque rem laudibus omnes celebrare. Factum est, mulier laudantibus interest, ipsaque suæ salutis lingua scientibus et nescientibus facta est. Omnibus quoque nota Corbeianis contracta, integram dat fidem miraculo sana.

CAP. III. De manuum mulieris curatione, meritis sancti confessoris et intercessione.

6. Mulier quoque erat in ipso cæcambio Corbeixæ, quæ cum varia corporis laboraret infirmitate, ita digiti hæserant palmæ radicibus, ut omnino destituta esset officio utriusque manus. Cujus contractionis spem ex integro ponens in sanctum Dei, cujus clementia multos infirmorum sæpe videbat ab ipso mortis periculo revocari; quotidie veniebat ad tumulum, et inter reliquos infirmos, Dei et sancti Adalardi implorabat auxilium. Cumque multos multoties videret sanos recedere, quibus ipsa prior et intentior satagebat accedere; nullam inde incurrit desperationem, sed magis animabatur ad petitionem. Imputabat enim peccatis suis quod minus efficax esset suæ petitionis. Petivit ergo et accepit: quæsit et invenit; pulsavit et intravit. Et quia non destitit, ut Chananæa, salva facta est in fide sua. Cum enim diutius misericordiam sancti implorasset, et quotidie adjacentis ejus tumulo implorationis effectum exspectaret, tandem prima Dominica passionis Dominicæ, quod diu quæsierat feliciter meruit invenire. Stans quippe intenta mente ante tumulum, ubi sanctum corpus erat tumulatum, inter preces et lacrymas cœpit extendere nodos digitorum. Redditur libertati utriusque manus vola, jam quæque involare et revolare potest utraque palma. Redeunt ad officium manus: restituitur sospitati, quod infirmitate laborabat corpus. Sicque glorificatio sancti, *Te Deum laudamus* canendo, refertur ad laudem Dei, et ut omnia referantur sub testimonio, testis est idoneus tunc quidem puer, sed postmodum abbas Fulco, qui onus et honorem Corbeixæ sortitus est Richardo abbate humanis exempto.

CAP. IV. De elevatione sancti et succensione templi, et periculo regni.

7. Sed de his hæctenus: modo dicendum qualiter sit celebrata elevatio ejus. Ea tempestate plura incommoda Corbeixæ, sed regno Francorum plurima contigit irruisse. Corbeixæ enim principale templum Sancti Petri, diaboli invidia igne succenditur: omnis pene Gallia famis periculo addicitur. Fungebatur vice sua in regno Francorum rex Rotbertus,

(43) Monasterio Centulensi præfuit Ingelramnus post Ingelardum, qui ex Corbeicensi asceterio assumptus, Centulæ monasticam disciplinam restituerat anno

circa 980, cui successit Ingelramnus initio sæculi xi, mortuus anno 1045.

Corbelæ vero vice Christi abbas Richardus : uter-
que feliciter; nisi cum isto ignis, cum illo fames
septem annis regnasset atrociter. Tot quippe po-
pulos neci dimittebat esuries, ut non pollice, sed
ense viderentur rumpere fila sorores. Hæc autem
lites morientium, cum cæteras nimis, maxime par-
tes vexabat Ambianensium.

8. Qua compulsi necessitate, statuunt sibi reme-
dium citius providere; Deum scilicet, quem multi-
modis malis offenderant, aliquibus bonis placare. Vi-
sum est siquidem hanc ultionem ideo sibi superponi
cœlitus, quia pacem nunquam servaverant, quam
unice diligit et diligi jubet Dominus. Talis quippe
consuetudo naturaliter innata est regno Gallorum,
ut præter cæteras nationes semper velint exercere
rabiam bellorum. Sed quid modo? non necesse est
velle mori in bello, quia catervatim moriuntur fa-
mis et pestis gladio. Non potest mundus ferre iram
Judicis: initur consilium cum Ninivitis. Una conve-
niunt pax et justitia: jamjam placet redire Saturnia
regna. Superest desperatis unum ex omnibus con-
siliis, ad placandam scilicet iram superni Judicis
requireresuffragia sanctorum. Requiritur reliquie:
ad reliquias ut quæque loca sibi adjacent conferun-
tur, ibique pacis inviolabile pactum confirmatur.
Ita Ambianenses et Corbeienses cum suis patronis
conveniunt, integram pacem, id est totius hebdoma-
dæ decernunt, et ut per singulos annos ad id confir-
mandum Ambianis in die festivatis sancti Firmini
releant, unanimiter Deo repromittunt. Ligant se
hujus promissionis voto, votumque religant sacra-
mento. Fuit autem hæc repromissio, ut si qui dis-
ceptarent inter se aliquo discidio, non se vindicarent
præda aut incendio, donec statuta die ante ecclesiam
coram pontifice et comite fieret pacificalis decla-
ratio.

9. Quam gratum vero hoc consilium foret Do-
mino dominorum, luce clarius demonstravit conven-
tus qui ibi erat sanctorum. Ea quippe die probavit
Corbeia quanti essent apud Deum meriti patrono-
rum suorum suffragia. Quorum in parte semotis
reliquiis, ubi videlicet placuit abbati et monachis,
quotquot illuc debiles oratum venerunt, sani et
iaculentes absque mora effecti sunt. Sicque compo-
sita pace redierunt ad sua quique. Exinde hujusce-
modi fama ita longe lateque cœpit vulgari, ut
Corbeia merito duceretur altera Roma appellari.
Præsentes denique et absentes, vincti et carcerales,

(44) Corrigit hanc vocem Bollandus, quasi erra-
verit Geraldus summum pontificem appellando *vicari-
um sancti Petri*, cum Christi vicarius, et successor
sancti Petri dicendus esset. Verum non solum Ger-
aldus, sed alii etiam auctores eodem vocabulo usi
sunt usque ad sæculum tertium decimum, quo papa
Christi vicarius peculiari appellatione dictus est;
nam antea id nomen aliis episcopis commune erat.
Longum caset varios huc referre auctores; tantum
aliquos noto. Papam Vicarium beati Petri appellant
Alcuinus in epistolis 6 et 72, Eginhardus ad annum
799, Vita Ludovici Pii ad annum 816, Lupus abbas Fer-
rariensis in epistola 84, Anastasius vulgatus in

A invocato nomine Corbeiensium sanctorum, sine mora
sentiebant sancti Petri principatum.

10. Cum ergo fama tanti boni de die in diem
clareret lucidius; placuit auctori horum locum ma-
gnificare nobiliter, beati videlicet Adalardi merita
demonstrando, cujus corpus sepulchrali adhuc tege-
batur tumulo. Tegebatur autem in templo, quod
erat igne combustum: Fratres vero ad vicinam
Sancti Johannis evangelistæ transierant ecclesiam
cum reliquiis sanctorum, ubi qualiter et quibus se
revelavit, ad sepulchrum quoque post elevationem
ejus quam gloriose Deus eum magnificavit, dice-
ndum quidem est: sed de his prius, de illis autem
posterius.

CAP. V. *Quibus signis animatus sit abbas Richardus
ut levaret sanctum corpus.*

11. Quidam presbyter, nomine Himoldus, secu-
dum suum propositum satis bona fama potius,
commorabatur in prædicto monasterio Sancti Joannis
evangelistæ, quia æditus habebatur ejusdem ecclesie.
Cui nocte quadam in horamate [*id est in visione*] se
idem confessor offerens, secumque eum per combusti
templi diversoria ducens, multa mira et stupenda
illi insinuavit, quæ ille insomnis redditus multis
narrare dignum duxit. Vidit enim inter cætera quasi
hominem quemdam nebulosum, deformis stature,
nigrum, squalidum, pannis et annis obsitum, qui
maxillam inclinans super manum totus erat, ut ita
dicam, non dolentis, sed doloris signum. Super quo
presbyter somniando in multis requirens sanctum
ductorem: « Quis est iste, inquit, domine, qui tantum
deducit dolorem? — Hic est, inquit, sanctus Adalardus,
dæmon ille, cujus sola voluntas est cuncta ad per-
niciem trahere, quique hoc sacrarium ignis pes-
sundedit edacitati. Quia vero præter spem nunc
cernit sibi evenire, optimos videlicet cœnobitas ad
restaurandam elegantius, quam prius foret, domum
Dei omnino satagere; ideo quanto vides dolore se
afficit, et super hoc dolet quod vos lætos efficit. » Ad
hæc presbyter stupefactus et stupendo expergefactus,
non est effectus surdus auditor, sed visionis suæ
veridicus prædicator.

12. Sicque istis, et antè dictis, et multis sæpe
patentibus signis visum est abbati Richardo felici-
s memorie, quod Deus volebat et volendo mon-
strabat, negligentia sua non differre. Unde missis
legatis accipere benedictionem a Joanne papa, qui
tunc temporis vicarius sancti Petri (44) habebatur

Stephano papa II et in aliis, concitium Ticinense
pro Caroli Calvi imperatoria dignitate, Aimoinus in
Historiæ Francorum lib. iv, cap. 4; Leo Marsicanus
in Chronici Casinensis lib. 1, capp. 12 et 15; Ansel-
mus Beccensis in epistola de fermentato et azymo,
et alii; imo etiam pontifices Romani non aliud fere
sibi vocabulum sumebant, ut Nicolaus papa I in
epistola 50 ad Carolum Calvum, ante medium, et
in fine epistolæ ad Rotlandum Arelatensem archiepi-
scopum; Adrianus II in epistola ad Patres synodi
Duziacensis, et in litteris ad Carolam regem ejusque
conjugem. Adrianus I vocabulum istud explicat in
epistola 89 Codicis Carolini, cum ait se *vicem beati*

Romæ pontificali hierarchia, non solum est permis-
sus, sed etiam apostolica jussione jussus, quod libenter
fecisset et injussus. Et quia aberat episcopus Am-
bianensis Fulco, quem ex fratrum consilio abbas
huic præviderat interesse mysterio, accersitur Drogo
Tervanensis, totius bonæ famæ testimonio prædica-
bilis. Cum quo postquam ministri dupliciter, cordis
scilicet et corporis, habitudine apparantur, sanctum
corpus vi Idus Octobris de sepulcro levatur, et ma-
nibus præsulis seu abbatis exspectantibus populis
adorandum præbetur. Claudii, surdi, muti, manci et
cæci confestim sanantur. Densatur cuneus acceden-
tium: non est numerus oblationis fidelium, utpote
ubi prius deest locus, et tempus, quam intentio off-
rentium. Exinde ergo titulus confessoris cum cæteris
Corbeie patronis inscribitur, cum quibus usque ad
præsentem diem Corbeiam tuetur et semper tuebitur.
Celebrata est autem hæc sancti corporis elevatio anno
ab Incarnatione Domini millesimo quadragesimo (45),
indictione viii, Romanis Conrado, Francis imperante
Rotberto.

**CAP. VI. De muto et surdo ante sancti confessoris
sepulcrum sanato.**

13. Nec prætereundam obliuione qualiter eum
Deus dignatus est post hæc glorificare, sicut didici
ab eo ipso qui ea gavius est glorificatione. Vigilia
erat celebritatis illius, qua per passionem crucis
caelos ascendit claviger æthereus. Omnis via in cir-
cufu videbatur venire Corbeiam (tanti fecerat Pe-
trus Corbeie sæe gloriam), aliqui oratum, aliqui
mercatum, aliqui releuatum, quia combusta erat
illa, quam super talem petram Christus fundavit
ecclesiam. Inter quos adductus est quidam puer,
Rogerus nomine, cujus loquendi et audiendi usum
reservaverat natura sancti Adalardi clementiæ. Lu-
stratis parentes cæteris orationibus sanctorum,
hora prima die festivitatis venere ad tumulum, quem
cinere suo sanctus Adalardus fecerat gloriosum.
Erat autem tumulus in templo ignis deserto com-
bustione; corpus vero cum cæteris honorabiliter
locatum in ecclesia Sancti Joannis evangelistæ.
Orant genitores pro se et pro filio, sacrum Petrum
sæpe, sæpius sanctum Adalardum invocando : asuit
uterque, imo Deus propter utrumque. Puer enim
recuperata salute cœpit eos qui aderant alloqui et
audire. O supernam dignationem ! Et ne aliquis con-

Petri adeptum esse. Et quidem per ea tempora id
peculiare nomen erat pontificibus Romanis. Epi-
scopi enim vicarii Christi passim dicebantur, imo
reges etiam et abbates. Apud Hincmarum in epistola
ad Carolum præfixa libro *De prædestinatione*, epi-
scopi *Christi Dei nostri vicarii*, et in Admonitionibus
ad Ludovicum Germaniæ regem cap. 7 appellantur.
Guntarius vero Coloniensis antistes in epistola ad
Hincmarum : *Ad vos confugi*, inquit, *qui Dei estis
vicarius*. Idem elogium sæculo xii Guibertus abbas
Gemblacensis tribuit Philippo Coloniensi episcopo
non semel in epistolis missis, in quarum una hæc legi-
tur inscriptio : *Excolendo Patri, vicario Christi et
officiali cælestis aulæ clavigeri, Philippo*, etc., et san-
ctus Bernardus in sermone 1 de Ascensione præla-
tos quosque Christi vicarios appellat. Hinc colligitur
quam immerito Gervasius Tilberiensis pontifici Ro-

A donaret cæteris, quod Deus singulariter donaverat
sancto Adalardo, facta est hæc non ante corpus, sed
ante tumulum miseratio. Nuntiantur hæc abbati et
monachis : augetur lætitia festivitatis, festina pro-
cessio orditur, sanctus Adalardus se, uente populo
circumfertur, venit ad tumulum, ibi cantant, *Te
Deum laudamus* hymnus oratur, de re gesta paulu-
lum peroratur, sicque abitur.

**CAP. VII. De surdo et muto, manibus et pedibus et
toto corpore contracto, et super tumulum sanato.**

14. Alter quidam erat in Normannia, nomine Gi-
slebertus, non solum natura corporis, sed etiam
humana effigie pene destitutus. Erat enim contra-
ctus toto corpore, curvus, retrorsum reflexa facie,
surdus etiam et mutus, reservatis tantummodo ocu-
lis, quibus miseriam snam posset videre. Delatus
est a suis Corbeiam, ibi diu stetit fratrum cum reli-
quis suscipiendo elemosynam. Tandem post mul-
tum temporis a sancto Adalardo monitus est in
somnia, ut statim quando surgeret, ad sepulcrum
suum oratum iret. Evigilans ergo ire volebat; sed
licet a sancto jam visitatus, minime ire valebat. Et
quia sæpe videndo instructus erat signis monacho-
rum, innuit ut se iuarent his qui erant secum. At
illi compatiens ejus miseriæ, ferebant eum ubi
sanctus jacebat cum reliquis, versus ecclesiam
Sancti Joannis evangelistæ. Ille autem nutu eos
avertit, et versus sepulcrum ire convertit, ut nulli
dubium esset, a quo visitatus fuerit. Tulerunt illico
et deposuerunt coram tumulo. Ibi paulisper jacuit,
oravit et exoravit : virtutem sensit, surrexit, gra-
tias reddidit, sanus recessit.

**CAP. VIII. De Ambianensium indignatione, et muti et
surdi curatione.**

15. Adoleverat etiam inter Ambianenses et Cor-
beienses nova quædam religio, et ex religione pul-
lulaverat consuetudo, quæ etiam reciprocabatur
omni anno. Octavis denique Rogationum ab utris-
que partibus conveniebatur in unum : ibique confe-
rebantur corpora sanctorum. Solvebantur lites, ad
pacem revocabantur discordes, mutabantur a populo
orandi vices. Decreta utriusque loci renovabantur,
populo perorabatur, sicque redibatur. Sed pro-
cedente tempore, cœpit aliquando res ipsa usu vile-
scere, et irreverentia fieri ex multa veneratione,

mano indignatur, quod vicarius Christi et successor
apostolorum nominatur. Cum nomen istud quondam
aliis episcopis commune, citra arrogantiam ei re-
servari potuerit, uti et papæ vocabulum aptatum
est. Ab eo tempore summi pontifices *vicarii Christi*;
episcopi aliquando *vicarii sancti Petri* dicti sunt, ut
patet in Petri Blesensis epistola 148, et in Petri Cel-
lensis lib. viii, epistola 7. At hoc quidem vocabu-
lum episcopis tributum est, non tam communis ap-
pellationis causa quam honoris.

(45) Imo potius anno millesimo vicesimo quinto,
in quem conveniunt omnes chronologica notæ, non
in annum in textu expressum, quo Joannes papa
XX, Conradus et Rotbertus obierant. Festam hujus
elevationis solemniter quotannis Corbeie celebra-
tur die decima Octobris.

Uterque siquidem sexus cachinnis et lusibus intendere, orari choreas, et irreverenter agere: et sic pene omnes corpora sanctorum negligere. Displicuit res illa bonis, et maxime monachis.

16. Præerat abbas Richardus Corbeix, abbas utique lætæ memoriæ: qui cum talia fieri cerneret pluribus annis, aliquando cum processuri essent, fratribus convocatis: «Timeo, inquit, sanetos qui solent ferri offendere. Videtis enim singulis annis quantum fiat eis irrevorentiæ. Sed si vobis videtur, in cubilibus suis requiescere sinantur. — Non ita oportet, inquirunt fratres, quia venturi cum auis, si nos aliter occurremus, superbiæ deputabunt Ambianenses. — Fiat, inquit abbas, sicut vobis videtur: sed si vultis, sanctum Adalardum deferre, quia nullus aliorum circumferetur. » Fit ratum quod jusserat: nemo quippe contradicere poterat, imo Deus ita disposuerat: sicque sanctus Adalardus, quasi insignior cæteris, excipit injuriam, quam pro cæteris jussus erat. Exitur ad processionem: venit ad statutam indictionem (46). Occurrunt Ambianenses eum sancto Firmino, Corbeienses cum sancto Adalardo: utque simul perveniunt, antiphonas ex more imponunt. Subsistunt ex utraque parte, et orant debita religione: sed ex brevi ignorantia grandis aliquando acquiritur gratia. Fuerunt enim aliqui ferentes indigne, quasi monachi cæteras sanctorum reliquias, sancti Petri scilicet et sancti Gentiani, dedignati fuissent illic deferre. Revera tamen non erat omissum alio ex consilio, nisi, ut præscriptum est, pro irreverentia quæ fiebat eis a populo. Sed multi multa loquuntur, dum qualiter se res habeat a multis nescitur. Monachi itaque sancto Adalardo cominus decenter locato, ea qua debent diligentia assistunt patrono suo. Populus Corbeiensis ex more agit, sanctum Firminum muneribus donat, oratione petit. Sanctus Adalardus positus e regione non ea frequentabatur qua dignus erat veneratione. Nemo apud eum orabat, nemo aliquid ab eo petebat: et tamen nondum petitus jam dare disponebat.

17. Non tulit itaque Dominus dejectionem servi sui, sed per cujusdam revelationem statim ostendit presentibus quanti essent apud se meriti. Exaltavit electum suum, et magnificavit præ omnibus, qui delati fuerant ante eum. Quidam enim Retbertus [f. Rotbertus], sicut monitus erat in somnis, veniens cum Ambianensium populo, minister scilicet cujusdam Roculfi ex castro Aliniaco, videtibus cunctis juxta feretrum cœpit orare, et eo attentius, quia privatus erat omnino auditu et voce. Suffundebatur lacrymarum imbre, exprimebat gemitu et cæpitis nutu quod nequibat voce, quasi sanctum sibi colloquentem videret, ita appetens loquaci corde. Intendebant omnes in eum, ipse autem in neminem:

sed stabat percutiens pectus, et exosculans feretrum. Tandem respexit eum divina clementia, ut per eum ostentaret sancti confessoris sui merita. Curaque paulisper in se sensisset virtutem Dei, diu multumque oscitans cœpit in vocem inniti. Movebat multos ad pietatem, plures etiam usque ad lacrynarum effusionem. Totis autem viribus in vocem eiciens, iterum per nares, per os, et per aures expectoravit sanguinis flavium, qui totum guttatim respersit feretrum. Et sic emissa voce, erupit in hoc quod prius volebat, et non poterat proferre: «Deus, a. juva me, inquit, et tu, sancte Adalarde!» Hæc fuit prima vox recuperata salute: statimque omnes currere, et ipse cœpit vix subsistens quasi ebrius talipedare. Sed recipitur et leniter sessum componitur: interrogatur et leniter in se factam exponendo confitetur. Lætatur uterque populus, et referunt laudes uterque ordo et sexus. Nulla insidet dubitatio, ubi tamen manifesta facta est curatio. Erat sane maxima materies credendi, persona videlicet ipsis cum quibus venerat Ambianensibus nota, quæ receperat usum loquendi et audiendi. Ipse quoque Roculfus, cujus erat minister, testimonium perhibebat fideliter. Deus etiam qui fecerat miraculum, reliquerat evidens credendi signum: et sanguis qui resperserat feretrum, ab omnium cordibus extergebat insidelitalis venenum.

18. Ipsi etiam Ambianensium clericis quam ceteris fuerit hinc perpenditur, quod ab uno eorum in eminentiorem locum statim ascenditur, et de ipse et de cæteris aliquantisper ad populum peroratur. Insonant voces dignæ laudis, crescitque tumultus tantæ exultationis. Est inaccessibilis circa corpus frequentia, funduntur preces, offeruntur munera, imponitur laus *Te Deum laudamus*, personat in eo uterque ordo et sexus: sicque sanctos ab injuria viadecat sanctus Adalardus, quam pro eis accipere fuerat missus.

Rebus itaque compositis solvitur conventus, et orditur monachica processio, refertur ad propriam sedem: sequente etiam Ambianensium populo. Respondent campi in ejus laude: occurrit ei a vicinis digna veneratione. Quidam vero ex monachis præcuntes ad ecclesiam, albis et cæppis induti cum reliquis sanctorum pignoribus exierunt ei obviam. Cumque simul ecclesiam hymnizantes repetissent, et corpus sancti Adalardi super altare posuissent, iterum ille qui sanatus fuerat ante corpus in pavimento se prosternens, gratias referebat, sanguinem rursus per aures, per os et per nares emittens. Resonat tota ecclesia vocibus gavisoriis: nemo in ea cessat a laudibus et hymnis. Nec immerito: tibi enim honore dignus est, qui honorari dignatur a Deo.

(46) Locus hætenus vocatur Indictum, *Lendict*, medio itinere inter Ambianorum urbem et Corbeiam.

LIBER SECUNDUS MIRACULORUM

Scriptus ab anonymo sæculi XII.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. Virtutes et miracula, quibus in præsentī sanctos suos illustrare dignatur operationis divinæ potentia, quoties apparent, dignum est postea transmittere litterarum notitia: ut corda ipsorum ad laudandam Dei virtutem excitentur, et ad exhibendum honorem reliquiis sanctorum magis accendantur. Unde virtutes aliquas breviter adnotamus, quas nostris temporibus patronus noster, sanctus scilicet operatus est Adalardus, imo per ipsum operata est divina virtus. Quas quidem oculis nostris non perspeximus, sed fidelium virorum qui viderunt et præsentēs interfuerunt relatione didicimus, quorum relationi plena fides est exhibenda; quippe quos commendat sanctitas morum, et ætatis reverentia. Non enim eis salutis commodum, nec sancto gloriæ cresceret augmentum, si modo aliquibus astringeretur mendacis, quem constat multis antea glorificationum miraculis. Sicut autem ab eis accepimus, ita et prosequendo referimus.

CAP. I. *Causa cur sanctus Adalardus asportatus sit in Flandriam.*

2. Henricus igitur rex Francorum, qui patri suo Rotberto successerat in regnum, sororem nomine Adelam habuit, quam Flandrensium marchioni, Balduino scilicet seniori, nuptiali copula conjunxit, et ei Corbeiam quæ regno suo adiacebat, pro dotali munere cum aliis pluribus concessit. Pro hac autem conjunctione rex et comes fœdus inter se inierunt, et magna inter eos viguit amicitia, quoad vixerunt. Sed quia, sicut a quodam philosopho dicitur, Amicitia sæpe exhæredatur; postquam uterque, rex scilicet et comes, mortali concessit naturæ, inter filios eorum Philippum scilicet regem, et Rotbertum comitem fœdus ruptum est amicitia. Philippus autem rex reputatus sibi detrimento esse, quod regnum suum quasi diminutum esset privatione Corbeix, quam pater ejus, sicut supra diximus, in matrimonio dederat sorori suæ, ipsam Corbeiam cum regali pompa intravit, et sibi sicut regi fidelem securitatem opidanos jurare coegit.

3. Quod postquam comiti Rotberto compertum fuit, injuriam sibi factam moleste tulit: quam quia sicut ira exigebat, ad præsens in regem vindicare non potuit, in Corbeiansem ecclesiam non tale quid meritam recorsit. Nam ejus villas et prædia per terram suam late diffusa statim invasit, et fratribus inibi Christo militantibus quæ vestimentorum eorum visibus deputata erant, denegavit. Unde Fulco abbas, qui tunc temporis ecclesiæ Corbeiansi præerat, et fratres non modice turbati, querimoniam lacrymabilem coram regis præsentia fuderunt, et super hoc ejus consilium et auxilium imploraverunt. Sed cum aut impossibilitate aut incuria regis nulla eis fieret recuperatio perditorum, magnæque damnum perpassi fuissent, suis carendo redditibus fere per biennium, quod facto opus esset cogitantes, super his animo fluctuare cœperunt. Tandem in Domino tanquam in portu jactantes cogitatum suum, anchoram suæ salutis in ipso fixerunt. Nam fuit eorum commune consilium ad divinum confugere auxilium, sanctumque comiti præsentare Adalardum, ut comes ejus præsentia flexus, ei et sancto Petro suum restitueret allodium.

CAP. II. *De asportatione sancti in Flandriam, et quod in adventu ejus apertæ sunt fores ecclesiæ.*

4. Igitur senioris consilii fratribus qui sancto committarentur electis, et omnibus quæ itinere necessaria essent paratis, cum magno honore, ut decebat, iter arripientes pervenerunt in Flandriam, de Dei misericordia et sancti merito non desperantes. Fama

A autem præeunte comes sibi sanctum a fratribus præsentandum audierat, et ne illis alicujus ecclesiæ pateret introitus interdixerat, existimans taliter nullum ad se ab illis posse fieri accessum. Sed secus ac ratus res habita est. Nam tendentibus illis ad villam quæ dicitur Curba, ubi Sancti Petri jure hæreditario habetur ecclesia, presbyter secundum comitis præceptum obseratis ecclesiæ foribus, secessum occultum, ne posset inveniri, petierat cum clavibus. Tandem ad ecclesiam pervenitur, claves requiruntur, presbyter circumquaque quæritur, sed quærentibus facultas inveniendi denegatur. Mirum dictum fidelem quærens auditorem, dum aliqua mora fieret quærendo templi sacerdotem, illico sponte sua contractis seris, dissilitibus repagulis, patuerunt fores ecclesiæ; et sancto cunctisque eum comitantibus se pervias præbuere. Non magica, non ars ibi operata est mechanica: sed ad ostendendum sancti Adalardi meritum, virtus apparuit celestis in apertione valvarum. Ecce alter in hoc facto Petrus; sanctoque Petro, cui commissæ sunt claves regni cælorum, in tali miraculo comparandus. Sancto etenim Petro de carcere per angelum liberato porta ultro patuit ferrea: isti similiter de carcere, id est, de carnis ergastulo per angelum consilii jam educto, cesserunt ultro dura portarum roborata. O stupenda dignatio! gratiam meruit a Domino, quæ cœlesti concessa fuerat clavifero. Jure etiam in aliena terra patuit illi sancti Petri ecclesia, qui apud Corbeiam hospitium sortitus sancti Petri ecclesiam, quasi pro contubernali fœdere, ad requirenda ejus bona fungebatur legatione. Taliter in ecclesia prius inaccessa sanctus defertur, populus utriusque sexus qui convenerat prosequitur; laudes cum vocis cordisque exultatione a monachis et clericis divinæ majestati referuntur, populis applaudentibus, et gratias Domino referentibus.

CAP. III. *De eo quod comes reddidit ei omnia quæ abstulerat.*

5. Sequenti die inde asportatur, et ad quærendum comitem acceleratur iter. Ubiqueque autem sancti audiebatur adventus, a longe pro jam divulgato miraculo immensæ multitudinis populorum ei fiebat occursum. Nec solum jam ei contra præceptum comitis januas ecclesiarum aperire certabant, sed etiam tam ecclesiasticæ quam sæculares personæ, ut sanctus in ecclesiis inferretur, postulabant, magis divinam quam comitis incurrere timentes offensam. Audientes autem fratres comitem in pago Tornacensi circa Schelmas (*Schlin*) oppidum, quod obsidione militum cinxerat, commorantem, illic iter flexerunt, et quo cœperant tandem pervenerunt. Quem cum sibi comes audiret deferri, ejus præsentia se subtrahere festinavit. Tunc principes qui lateri ejus solebant assistere, et in quorum consilio ejus omnis pendebat dispositio; super hoc cœperunt eum arguere, dicentes quia nihil ei prospere cederet, quoadiu sanctorum ecclesiis suis rebus spoliaret. Consulebant autem illi ut sancto cum humilitate occurreret, et quidquid erga sanctum deliquerat, emendaret. Quorum prudenti consilio comes acquiescit, et humiliter sancto obvius processit. Videns alium regem Ninivitarum de suo solio descendisse, pedibusque nudis præ humilitate incedentem, honorem suum deposuisse: cum tanta devotione, militum stipante caterva, comes ad feretrum sancti accessit, et sumpto manibus suis gestatorio, militibus ontus ejus leve certatim alleviantibus in ecclesiam haud longe positam tulit. Ibi quidquid Corbeiansi ecclesiæ abstulerat, coram primatibus suis in præsentia sancti reddidit; et quidquid erga

sanctum Petrum et sanctum Adalardum deliquerat. A emendavit, postulans per eos sibi a Domino indulgentiam impetrari. Fratres vero vice Domini, qui cor contritum et humiliatum non despiciit, sanctique Petri, cui data est a Domino potestas ligandi atque solvendi, eum absolverunt; et eum gaudentem suisque orationibus commendatum ad obsidionem oppidi remiserunt. Inde non ingrati divinæ misericordiæ, qui gratiam comitis meruerunt sancto Adalardo mediante, immensas laudes Deo altissimo retulerunt, cujus auris, quam precibus pulsaverant, præparationem cordis eorum audierat.

CAP. IV. De eo quod comitissa voluit eum retinere.

6. Sic non cassato itineris labore lætati, cum sancto arripuerunt iter remeandi. Sed intervenit eis aliqua turbationis molestia, ut major subcequeretur lætitia. Contigit enim ut ad oppidum quod dicitur Insula (*l'Isle*), pervenirent, et sanctum Dei in ecclesia Sancti Stephani protomartyris, quæ ibi habetur, deferrent. Illis diebus apud idem castrum Adela comitissa, de qua supra mentionem fecimus, morabatur; dum ad obsidendum præfatum oppidum Schelmas comes, scilicet filius ejus, occuparetur. Quæ cum audisset adesce sanctum Dei confessorem, gavisæ est valde sibi esse oblatam retinendi illum opportunitatem. Accersitis igitur monachis, inter alia quæ protulit verba, dixit eis: « Sciatis, Domini mei, sanctum Adalardum communis generis consanguinitate mihi esse proximum, et ideo ut honoris gratiam paret mihi in cælis, volo ejus honorem sublimare in terris. Unde sedet mihi in animo eum retinere in hac terra, quia ad exsequendum quod volo magis hic ero idonea. Aut enim ei novam constui faciam ecclesiam, quam immensis opibus ditabo, deputatis monachis aut clericis, qui serviant sancto; aut in Blandiniensi monasterio, quod in honore sancti Petri apostoli situm est in castro Gandavo, faciam eum deferri, ubi præ omnibus sanctis qui ibi habentur, faciam ei honorem exhiberi. Interdico itaque vobis, ut eum ab ecclesia Sancti Stephani non dimoveatis, sed ad locum vestrum redeatis; ni potius cum eo remanere placeat vobis. » Denique præcepit portas obseratas, et exitus viarum adhibitis custodibus observari, ne in noctis silentio clam sanctus possit asportari.

CAP. V. De eo quod per medios vigiles sublata sunt sanctæ reliquiæ.

7. Quid jam monachi facerent? In aliena terra positi suorumque auxilio destituti obviare non poterant comitissæ potestati, ut in asportatione sancti aliquam violentiam inferrent illi. Illico ad sanctum reversi sunt Adalardum; et extra spem positi deliberabant, quid potius eis esset faciendum. Consilium autem super hac re quærentes, tales inter se conquerendo proferebant voces: « Quid faciemus? quod divertemus? ad nostros sine sancto Adalardo reditus nobis non est necessarius: quia forsitan aut nos expellent, aut (quod turpius est) lapidibus obruent. Denique nos non reverti prohibet improperium et dedecus, quia nobis non revertentibus tantum damnum imponent nostræ assensionis nostrisque machinationibus. Cæterum quamvis absque sancti representatione gratiam eorum possimus habere, ejusdem Patris nostri ablatio, nostræ matris ecclesiæ fiet desolatio. Ipsa enim mater nostra, quæ nos tanquam filios in suo fovit gremio, relinquetur sicut umbraculum in vinea, et sicut tугurium in cucumerario. » Taliter prius navicula cordis eorum turbabatur in mari: et dormiente in eis Christo, quia dubitabant, cœperunt mergi. Sed cum clamassent, « Domine, salva nos, perimus, » illico excitatus est Dominus, ventisque imperavit et fluctibus.

8. Illis autem consilium capientibus cœlitus inspiratum est, ut intempestæ noctis silentio expositas de feretro sancti confessoris reliquias tolle-

rent, et cum illis fugæ præsidio sibi suisque consulerent. Quod et ipse Salvator fecisse, suosque ut idem facerent legitur admonuisse: *Cum vos, inquit, persecuti fuerint in unam civitatem, in aliam fugite, licet figuraliter possimus intelligere.* Cunctis igitur per villam somno occupatis, monachi requiem suis denegarunt oculis, opportunitatem quærentes perducendi ad finem quæ inerant illorum animis. Media autem nocte ad thecam argenteam, qua pretiosus thesaurus tegebatur, accesserunt, ipsumque audacibus, ut ita dicam, sed fidelibus manibus exposuerunt. Denique ipsum super aurum et topazion pretiosiore, omniumque aromatum fragrantiam suo odore vincentem, in mundo pallio, postea in byrso cervino involverunt: et uni eorum, domo videlicet Everardo, qui ad hoc sagacior videbatur, asportandum commiserunt. Qui cæteris cum sermone sancti remanentibus, de commisso sibi thesauro sollicitus non modice animo angebatur, qualiter B propter vigillum excubias civitatem egrederetur. Dumque totus in hoc studio esset positus, illuxit matutinalis hora, qua expulso vesperi luctu Christi resurrectione demoratur lætitia. Tunc Christus qui est verus Sol justitiæ, depellens tenebras erroris et tristiæ, ostendit illi tramitem salutis et lætitiæ. Nam eadem hora obtulit se illi quidam monachus, quasi missus a Domino, quem Remensis civitatis archiepiscopus ad comitem direxerat pro suo negotio. Huic sanctarum bajulator reliquiarum sociatus, per medios vigillum cuneos, portis patentibus, exivit; deique providentia, per sancti videlicet Adalardi meritum, frustratas illorum excubias reliquit.

9. Renovatum est sane in hoc facto miraculum, quod ad Christi resurgentis contigit sepulcrum, si tamen gloriæ regis audemus æquiparare virtutem militis. Sed non minimum gloriæ regis, si virtutem prædicamus militis: quia virtus militis gloria est regis. Custodia enim militum ad Christi posita est sepulcrum, ne a suis surareret discipulis: diligentia nihilominus excubatorum deputata est portis et exitibus viarum, ne corpus sancti Adalardi clam a suis efferretur monachis. Christus summo dilecto milites signatum monumentum custodientes resurgens irritos reddidit: sanctus quoque Adalardus summo mane vigiles portas et exitus viarum observantes exeundo fefellit. Milites Christo resurgente præ timore facti sunt veluti mortui: custodes, postquam sanctus asportatus est Adalardus, præ nimia admiratione redditi sunt stupidi. Taliter corpus sancti confessoris Corbeiam refertur, et a monachis cum magno cleri plebisque tripudio suscipitur. Qui cum magno honore, ut dignitas ejus exigebat, repositus in archivo ecclesiæ ipsam sua decoravit presentia, quam primum obscuram reddiderat ejus absentia. Fratres autem cum cordis devotione laudes immensas reddiderunt super hoc bonitate divinæ, parvipendentes si scriui fieret amissio, cum beatos et divites reddidisset eos pretiosi thesauri restituitio. Illud enim erat recuperabile damnum: hic, si eum amisissent, damnum irreparabile. Sed qui voluit corporis thesaurum restituere, dignatus est etiam vas ejusdem remittere: ut sicut in corporis asportatione, ita etiam sancti pateret meritum in vasis representatione.

CAP. VI. De relatione scriuii, et quod in representatione ejus sanatus est claudus.

10. Interea fama volante, cum comitissæ nuntiatum fuisset taliter sanctum Adalardum a monachis sublatum esse, moleste tulit se ita delusam esse. Tamen intelligens hoc esse voluntatis divinæ, et ideo jam non posse contra torrentem brachia tendere, postulata venia concessit illis eum scriuii sancti confessoris remeare ad propria. Taliter illi, quasi de Ægypto egressi, ubi jam quasi captivi fuerant detenti, protegente eos cœlestis defensionis nube, ne urerentur a sole tribulationis, pervenerunt,

dare novo Moyse nostro, in terram pacis et securitatis.

11. Cumque jam facti fuissent proximi Corbeizæ, præmittentes nuntios mandaverunt fratribus suis, ut scrinio sancti Adalardi mature occurrerent cum brachio ejusdem confessoris. Illico gaudium novum adhuc recenti gaudio superadditur: classica pulsantur: ecclesia tapetibus et palliis adornatur; accensis etiam luminaribus plurimis illuminatur: denique facta populi conventu, festiva processio orditur, et cum brachio sancti Adalardi præcedentibus cereis et crucibus obviam proceditur. Tunc filii Israel quasi arcam Domini de Philistæis reductam suscipientes, in tabernaculo Dei referebant: et cum David in voce exsultationis et confessionis psallentes præcedebant, variis musicorum instrumentorum generibus ad augendam lætitiæ circumquaque sonantibus.

12. Ecce autem quidam claudus ad portam templi jacebat, ita utroque pede contractus, ut plantæ pedum ejus (quod erat in visu mirabile) retro hæerent navibus. Venerat autem ibi reptando in quantum poterat manibus et genibus, non solum ut alimoniam peteret ab introeuntibus, sed ut sanctum Adalardum rogaret suis adesse doloribus. Qui cum feretrum sancti præcedente longo processione ordine vidisset inferri, in quantum ipsa agritudo patiebatur, clamare cœpit, ut sui miseretur. Sanctus vero Adalardus, more beati Petri, aurum vel argentum illi non dedit, sed quod melius erat, divina concedente gratia, illi tribuit. Nam mirum in modum statim videres nervos prius contractos extendi, cutem dirumpi, sanguinem manare, pedes cruraque ad naturalem locum redire; illum autem præ nimis angustiis fatigari, ita ut pene videretur deficere. Tandem in suis erectus pedibus, jam nullius egens adminiculo ad feretrum sancti accessit. O laudandum Dei donum! o prædicandum sancti meritum! Præsentia corporis ejus aberat, et tanta in vase corporis ejus ostendere potuit, qui per umbram corporis sancti Petri ægrotos sanare valuit. Tunc qui sanatus fuerat feretrum prosequens et bajulus gratias referebat Domino, imi-

tans illum evangelicum leprosum, qui reversus laudem dedit Deo? Cum tanto gaudio illis in sinu matris ecclesiæ receptis, de thesauro conscientiarum proferentes sacrificium spei et fidei, quæ in arcu cordis accenderat fervor charitatis, hymnum *Te Deum laudamus* cantaverunt coram altario divinæ majestatis.

CAP. VII. De repositione sanctarum reliquiarum in scrinio.

13. Denique ascendentes gradus pulpiti, qui de valle plorationis per gradus virtutum ascenderant in montem exsultationis, populis infimis jacentibus nec ad altiora conscendere valentibus, coudescenderunt propinatione salutiferi sermonis rei gestæ temporique præsentis respondeatis. Nec siluerunt ad confirmationem sui sermonis quæ in via accidissent eis, quanta Domini gratia in omnibus adfuisset illis, quantisque sibi dilectum confessorem declarasset miraculis. Et ne aliquis eorum dubius existeret sanctum Adalardum esse relatum, reliquias ejusdem de secretario, ubi ante repositæ fuerant, præsentari fecerunt. Quas quidem in conspectu populi adstantis extulerunt, ipsasque, ut credi decet, antiquo ebore lucidiores, visuque pro sui raritate delectabiles, conspectibus omnium astantium cernendas præbuerunt. Postquam autem præsentia sancti remota est ab illis omnis nubes dubitationis, eum honorifice reposuerunt in eodem scrinio, quod paulo ante relatum fuerat cum gaudio.

14. Quo rite peracto, secus sanctum Gentianum martyrii rosa in domo Dei vernantem collocaverunt S. Adalardum, castitatis lilio ante Deum florentem. Felix aula, quæ tantis sustentatur columnis! felix ecclesia, quæ tantis illuminatur lucernis! ut taceamus cæteros, quorum præsentia feliciter ipsa floruit Ecclesia, istis tutoribus protegatur contra ventorum flatus, et tempestatum fulmina. Istis enim illuminantibus, repelluntur ab ea tenebrarum caliginæ et mærorum nubila. Istos itaque honoremus, istos veneremur in terris, ut nostri memores esse dignentur in cœlis.

S. GERALDI ABBATIS

CHARTA

De precibus pro fratribus suæ congregationis et aliis sibi confederatis faciendis.

(Circa annum 1091.)

(Dom MARTEN., *Thesaurus Anecd.*, tom. I, col. 255 ex Sylvæ-Majoris chartario seu ex Necrologio.)

Cognoscant omnes, tam præsentibus quam subsequenti, quia ego Geraldus Sanctæ Mariæ Sylvæ Majoris abbas, quamvis indignus, utilitati vivorum et mortuorum consulens, communi totius congregationis consilio stabilivi, et, ut in æternum maneat, literis mandari præcepi, quod si quis nostræ congregationis decesserit a sæculo, nobiscumque sepultus fuerit, usque ad annum panis et vinum pauperibus pro eo tribuatur, et usque ad triginta dies ab omnibus missæ et vigiliæ mortuorum communiter celebra-

buntur; ita autem ut priores septem missæ et vigiliæ solemniter, pulsatis signis omnibus, persolvantur. Sacerdotum unusquisque septem missas perorabit; qui sacerdos non est, tria psalteria; qui ad psalterium nondum pervenit, usque ad dies triginta septem psalmos quotidie cantabit; qui autem nescit, septem quotidie *Miserere*; qui vero nec *Miserere*, septies similiter *Pater noster*. Quod si infra duos dies, vel quatuor, vel etiam amplius, aliter decesserit, insimul utrisque positus, quod uni in principio